

Костянтин Леонідович БУГАЙЧУК

Завідувач науково-дослідної лабораторії

з проблем протидії злочинності

Харківського національного

університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ СПЕЦІАЛЬНИХ СИЛ

Питання взаємодії Національної поліції та населення під час виконання нею обов'язків із забезпечення публічної безпеки та порядку визначені чинним законодавством України як ключові, та такі, що мають визначати успішність діяльності поліцейських органів та підрозділів.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

З метою визначення причин та умов учинення правопорушень, планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1].

Крім вищевикладеного, керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення.

З метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції органи та підрозділи Національної поліції України мають систематично інформувати

громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень.

Важливим напрямом взаємодії поліції та населення законодавство визначає підготовку та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Також Національна поліція зобов'язана надавати підтримку програмам правового виховання, пропагувати правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [1].

Наведені положення чинного законодавства щодо необхідності здійснення взаємодії Національної поліції України та населення можна узагальнити наступним чином:

1. Поліція має виконувати свої обов'язки із врахуванням потреб місцевої громади та окремих груп її населення.

2. Керівництво територіальних підрозділів поліції має проводити зустрічі із представниками органів місцевого самоврядування на яких слід обговорювати діяльність поліції, визначати поточні проблеми публічної безпеки громади та шляхи їх вирішення.

3. Підрозділи Національної поліції повинні інформувати громадськість про стан правопорядку на підвідомчій території.

4. Поліція та представники громадськості можуть розробляти спільні проекти, програми та заходи для задоволення потреб населення, а також покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань.

5. Поліція має приймати участь у правовому вихованні населення.

Аналіз інформаційних джерел Головних управлінь Національної поліції в Луганській та Донецькій областях показує, що ними проводиться системна робота стосовно налагодження взаємодії із населенням за такими напрямками:

1. Робота громадських організацій правового спрямування. Так в Донецькій області діє організація «Молодіжна ліга майбутніх поліцейських», метою якої є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист прав і свобод, творчих здібностей, удосконалення морального, патріотичного

виховання молоді, підвищення її правосвідомості, що направлене на профілактику скоєння правопорушень, бездоглядності та безпритульності, надання їм можливостей для самореалізації та підвищення їх творчої активності.

2. Відвідування інспекторами ювенальної превенції закладів середньої та вищої освіти з метою проведення роботи спрямованої на профілактику правопорушень, підвищення правової культури школярів та студентів з питань безпеки дорожнього руху, толерантності, поводження із небезпечними предметами тощо.

3. Організація просвітницьких та соціальних заходів, що проявляється у ознайомленні молоді із роботою підрозділів Національної поліції, відвідуванні кінологічного центру, територіальних відділів та відділень поліції, роботі із підшефними школами та інтернатами.

4. Впровадження пілотного проекту «Безпечний будинок», завдяки чому в Маріуполі вже встановлена 141 камера відеоспостереження на 44 багатоповерхівках [2], а в Луганській області камери встановлені в містах Рубіжне, Лисичанськ, смт. Марківка та інших районах. Крім того, обласною владою Луганської області заплановано виділити з обласного бюджету 25,5 млн. гривень на створення командного пункту програми «Безпечне місто», куди буде надходити акумульована інформація, де вона буде оброблятися та реалізовуватися [3].

5. Участь громадськості у розбудові концепції «Community Policing», завдяки чому планується участь об'єднаних територіальних громад у виборах серед своїх мешканців кандидатів на роль поліцейського шерифа. В рамках представленої концепції шериф, або дільничний офіцер поліції, буде проживати на території громади, забезпечувати правопорядок на її території, а також звітувати перед громадою про результати роботи і порядок на території обслуговування [4].

6. Реалізація соціального проекту «Тонка синя лінія». Він є прикладом взаємодії та підтримки, яку жителі висловлюють поліцейським, а синя стрічка у приватних та мережевих закладах є знаком того, що тут довіряють поліції. У

Маріуполі до цього проекту вже приєдналися кілька суб'єктів господарювання і кожен з них має відповідний символ взаємодії – синю стрічку. Крім Маріуполю до цього проекту встигли приєднатися й у Костянтинівці та Слов'янську [5].

7. Робота громадських формувань з охорони публічного порядку. Так в Донецькій області на сьогодні працюють 32 громадських формування, в тому числі студентські. Учасники громадських формувань спільно з поліцейськими патрулюють вулиці та беруть участь в профілактичних рейдах, зокрема з протидії стихійній торгівлі та реалізації сурогатних спиртних напоїв, безпеки дорожнього руху. З початку цього року за їх участі було затримано 517 правопорушників, з них 27 – за кримінальні правопорушення. Складено близько півтисячі адміністративних протоколів [6].

Як можна побачити з наведених прикладів підрозділи Національної поліції України, які здійснюють свою діяльність в зоні проведення операції об'єднаних сил використовують дуже велику кількість форм взаємодії із інститутами громадянського суспільства. В той же час відмітимо, що зазначена діяльність може бути значним чином оптимізована та удосконалена, в тому числі шляхом імплементації закордонного досвіду подібної роботи правоохоронних органів.

Внаслідок обмеженого обсягу даної публікації ми розглянемо приклади діяльності двох країн, в яких відбувалися чи зараз відбуваються військові дії: Сербія та Ізраїль, а отже їх досвід може бути екстрапольований на українські реалії.

Залучення до роботи поліції Ізраїлю добровільних помічників розпочалося ще у 1974 році у відповідь на необхідність посилення державної безпеки та у зв'язку із військовими конфліктами та терористичними атаками. У структурі Центрального апарату поліції Ізраїлю діє окремий відділ, який займається організацією діяльності добровільних помічників поліції. Завданнями відділу є: збереження і розширення мережі добровільних помічників поліції; підвищення кваліфікації існуючих помічників; пропаганда, агітація і поширення передового досвіду роботи помічників поліції [7].

Добровільні помічники поліції використовуються нею на наступних напрямках роботи: рятувальні підрозділи – підрозділи, що займаються порятунком людей у лісі, горах, при повені і т. ін.; створення фото та відеоматеріалів про поліцію; оператори центрів спостереження поліції; участь у пропаганді і профілактиці в сфері безпеки дорожнього руху; запобігання правопорушенням у молодіжному середовищі; помічники у складі патрульної поліції, які входять до складу штатного патруля, і допомагають патрульним в запобіганні правопорушень на маршруті патрулювання; помічники при місцевих відділеннях поліції, що відповідають за зв'язок з громадськістю, виклики громадян у поліцейські дільниці в разі потреби; помічники на «гарячих лініях» поліції [7].

Іншим напрямом, який слід відмітити, є реалізація програми «Місто без насильства», що запроваджена в кожному муніципалітеті його керівником або мером у співпраці з муніципальними департаментами у сферах правопорядку, соціального забезпечення, освіти, дозвілля, роботи з мігрантами тощо. Програма «Місто без насильства» складається з ряду основних підпрограм, зокрема:

1) Правозастосування (визначення місцевих потреб в правоохоронній сфері, визначення пріоритетних цілей, інформування населення, залучення волонтерів та активістів до правоохоронних заходів). Основними проектами є встановлення камер спостереження, батьківські патрулі, коригування фізичного простору місцевості, спільні патрулювання

2) Робота з дітьми та молоддю. В рамках такої підпрограми плануються заходи з дозвілля молоді, робота «шкільних» консультантів, правоосвітницька робота [8].

В той же час в Сербії з метою налагодження взаємодії із місцевими громадами та підвищення довіри населення до державних інституцій відбулося створення місцевих рад безпеки регіонів. Основними завданнями таких організацій визначені: виявлення проблем безпеки місцевих громад, які потребують термінового вирішення, розробка та реалізація заходів, щодо

вирішення таких проблем, підвищення рівня поінформованості населення та підтримка діяльності, яка спрямована на підвищення безпеки громад.

Постійний склад такої ради, як правило, включає представників місцевого самоврядування, поліції, прокуратури, підрозділів із соціальної роботи, освіти, засобів масової інформації, представників громадських організацій та ін. В рамках місцевої ради безпеки формуються окремі групи з певних напрямів діяльності, а члени цих груп, що є експертами у відповідних областях, відповідають за планування та реалізацію конкретних проектів в рамках місцевої громади [9].

Зрозуміло, що взаємодія населення та сил Національної поліції в зоні проведення операцій спеціальних сил ускладнюється проведенням бойових дій, великою розповсюдженістю незаконної зброї, великими соціальними проблемами населення та ін. Тому, на наш погляд, на зазначеній території можливо використовувати комплексний підхід до вирішення проблем забезпечення правопорядку та безпеки громадян, впроваджувати найкращі світові практики такої роботи, наприклад:

- створення локальних рад безпеки з представників різноманітних органів державної влади, а також працівників поліції для ідентифікації та вирішення місцевих проблем;
- налагодити співпрацю з групами військово-цивільного співробітництва СІМІС, з метою визначення та вирішення проблем населених пунктів, що знаходяться на лінії розмежування;
- проведення соціологічних досліджень за допомогою усіх доступних форм та методів для визначення проблемних моментів в сфері публічної безпеки, а також з метою складання поточних планів діяльності відповідних суб'єктів її забезпечення;
- залучення волонтерів та представників громадянського суспільства до роботи підрозділів Національної поліції з різних напрямів;
- розповсюдження досвіду роботи «громадської організації «Ліга майбутніх поліцейських» на Луганську область;

– створення єдиної уніфікованої сторінки на інформаційних сайтах Головних управлінь Національної поліції в Донецькій та Луганській областях присвяченій роботі громадських формувань, реалізації проектів Community Policing, опитування населення та ін.

Список бібліографічних посилань:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 21.08.2018)
2. В Маріуполі до проекту «Безпечний будинок» долучилися мешканці 44 багатоповерхівок. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://goo.gl/JQTGsu> (дата звернення 11.09.2018)
3. На Луганщині представники органів влади, поліція та громадськість обговорювали шляхи реалізації проектів безпеки. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://goo.gl/Gp9UvV> (дата звернення 13.09.2018)
4. Поліція та громада – це безпечний простір. Робоча зустріч поліції з представниками територіальних громад. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://goo.gl/EEjD5P> (дата звернення 14.09.2018)
5. Донеччани підтримують поліцію: Рух «тонка синя лінія». Офіційний сайт Національної поліції. URL: <http://mariupol-police.dn.ua/news/view/3630> (дата звернення 14.09.2018)
6. Понад 500 правопорушників на Донеччині затримані в цьому році за допомогою членів громадських формувань Офіційний сайт Національної поліції. URL: <http://kramatorsk-police.dn.ua/news/view/4370> (дата звернення 15.09.2018)
7. מטרת השיטור הקהילתי היא להגביר את תחושת הביטחון של האזרח ולשפר את איכות חייו. Офіційний сайт поліції Ізраїлю. URL: <https://goo.gl/nhcD2x> (дата звернення 15.09.2018)
8. Програма «Місто без насильства» (CWV). URL: https://www.gov.il/en/Departments/Guides/cwv_about?chapterIndex=0 (дата звернення 15.09.2018)

9. Приручник за деловање савета за безбедност у градовима и општинама. Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије. Београд. Октобар. 2015. 136 с.